

การจำแนกงบประมาณของรัฐวิสาหกิจสาขารูปโลก

ความหมายของงบประมาณ

คำว่า "งบประมาณ"^๔ ตามพจนานุกรมหมายความว่า บัญชีหรือจำนวนเงินที่รวม
ที่กำหนดรายรับรายจ่ายเงิน

ในศัพท์ภาษาอังกฤษ คำว่า งบประมาณ หรือ BUDGET มีรากศัพท์มาจากภาษา
ฝรั่งเศสว่า BOUGE หรือ BOUGETT และภาษาลาตินว่า BULGA ซึ่งมีความหมายดั้งเดิม
ว่า กระเป๋าหรือถุงย่าม แต่ได้ใช้หมายความเฉพาะถึงกระเป๋าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
คลังของอังกฤษใช้บรรจุเอกสารแสดงรายการประมาณการใช้จ่ายเงินของแผ่นดิน และแหล่ง
ที่มาของรายได้ที่จะจัดเก็บมาเพื่อใช้จ่ายนั้น เพื่อนำไปเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อใช้
กันต่อ ๆ มา ศัพท์คำนี้ได้เปลี่ยนความหมายจากกระเป๋าไปเป็นเอกสารที่บรรจุอยู่ในกระเป๋า
มาจนกระทั่งบัดนี้

แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน คำว่า งบประมาณ หรือ BUDGET มิได้หมายความแต่
เพียงเอกสารประมาณการรายได้-รายจ่ายของรัฐบาลเท่านั้น งบประมาณหมายความถึงแผน
การปฏิบัติงานในรอบระยะเวลาหนึ่งของธุรกิจโดยปกติเป็น ๑ ปี ซึ่งแสดงออกเป็นจำนวนเงิน
ที่ประมาณว่า จะต้องใช้จ่ายในการปฏิบัติงานนั้น พร้อมทั้งแสดงแหล่งที่มาและวิธีการหาเงิน
มาเพื่อใช้จ่ายตามแผนงานนั้น

The National Planning and Control Committee of Controller Institute
ได้อธิบายจำกัดความต่อไปนี้ เมื่อพูดถึงงบประมาณ: ๑๐

^๔คำบรรยาย "การบัญชีรัฐบาล" ของ อ. พันธุ์ สิมะเสถียร ปี ๒๕๑๑ หน้า ๑๓ - ๑๔
๑๐ Neil W. Chans Berlain: The Firm: Micro-economic planning
action P. 26

"การวางแผนและการควบคุมของฝ่ายบริหาร หมายถึง การจัดองค์การเทคนิค และวิธีการในการจัดทำ พิจารณาและรับรองแผนในระยะยาว และระยะสั้น มีการมอบหมายความรับผิดชอบในการบริหารแผน จัดให้มีการยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงไป มีการรายงานผลของการดำเนินงานไปตามแผน มีการวิเคราะห์การผันแปรของผลงาน และมีการดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการ"

จากคำจำกัดความข้างต้นนี้ การงบประมาณโดยแท้จริง คือกรรมวิธีการวางแผน และการควบคุม ทั้งนี้ เพราะการวางแผนแต่เพียงอย่างเดียวไม่ทำให้การทำตามแผนสำเร็จลงได้ และการควบคุมการกระทำการเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่จะได้แก้ไขสิ่งที่ผันแปรไปจากแผนให้ถูกต้องและเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้

สำหรับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากยุโรปซึ่งได้ไปสำรวจเกี่ยวกับ "การใช้และปฏิบัติเกี่ยวกับการบัญชีต้นทุนในสหรัฐอเมริกา" ได้ทำรายงานเกี่ยวกับงบประมาณ คือ :-

"งบประมาณคือแผนการกระทำที่แสดงออกเป็นจำนวนเงิน ดังนั้น งบประมาณจึงรวบรวมถึงการพยากรณ์รายได้และรายจ่าย และรายรับและต้นทุน สำหรับงวดหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งปกติคือ ๑๒ เดือน ข้อคิดเกี่ยวกับแผนการนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และตรงนี้เองที่ทำให้งบประมาณธุรกิจแตกต่างกันอย่างมากระหว่างงบประมาณขององค์การสาธารณะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการกำหนดจำนวนที่ขอจ่าย ซึ่งแผนจ่ายเงินต้องไม่จ่ายเงินเกินจำนวนนั้น.....

.....พิจารณาตามนี้ งบประมาณเป็นหลักการไม่ใช่เครื่องมือบัญชี แต่เป็นเครื่องมือซึ่งฝ่ายบริหารอาจใช้เพื่อควบคุมการทำงานของแต่ละระดับในสายอำนาจ และในทุก ๆ ส่วนของกิจการ....."

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายงบประมาณไว้อีกอย่างหนึ่งว่า :-^{๑๒}

"รายละเอียดแผนงานซึ่งได้กำหนดขึ้นล่วงหน้า และแจกจ่ายออกไปเพื่อเป็นแนวทางการกระทำในปัจจุบัน และเพื่อเป็นหลักเกณฑ์อย่างหนึ่งในการวัดคุณค่าของผลงาน"

¹¹Cost Accounting and Productivity O.E.E.C. (1952) p. 35-36

¹²Gordon Shilling law : Cost Accounting-analysis and Control;P.30

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ของงบประมาณ พอจะสรุปได้ว่า งบประมาณเป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการดำเนินงานของธุรกิจ และการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผน ทั้งนี้โดยมีการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับที่ได้ประมาณไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผน และเป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายการควบคุมทางการเงิน ซึ่งเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ และควบคุมการทำงานของหน่วยงานของธุรกิจทุกด้าน หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า งบประมาณเป็นงบการเงินที่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าจากแผนกบริหาร ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ครอบคลุมการทำงานทุกด้าน รวมทั้งการขยายการผลิต การจำหน่าย และการจัดหาเงิน

งบประมาณทำได้ ๒ แบบ ดังนี้

๑. งบประมาณที่จัดทำขึ้นสำหรับงวดหนึ่ง ๆ (Period Budget) อาจจะมีกำหนดระยะเวลาเป็นเดือน เป็นรายไตรมาส หรือเป็นปี แล้วแต่ความจำเป็นของธุรกิจ

งบประมาณแบบนี้อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า งบประมาณคงที่ (Fixed Budget) เพราะเป็นงบประมาณที่กำหนดวงเงินสำหรับค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทไว้เป็นจำนวนแน่นอน และผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องกับงบประมาณก็จะสามารถอนุมัติการใช้จ่ายเงินเฉพาะภายในวงเงินที่กำหนดไว้ นั้น ๆ ได้ เว้นแต่ถ้าถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องจ่ายเกินวงเงินที่กำหนดไว้ ก็จะต้องมีการขออนุมัติเพิ่มเติม งบประมาณแบบนี้นิยมใช้ในส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจโดยทั่วไป

๒. งบประมาณแปรได้ (Flexible Budget) เป็นงบประมาณที่สามารถเปลี่ยนแปลงยอดเงินที่ได้ประมาณไว้ ทั้งนี้โดยการจัดทำได้พิจารณาถึงอัตราส่วนการแปรเปลี่ยนของค่าใช้จ่ายแต่ละชนิดว่า เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงเท่าใดต่อปริมาณของงาน แล้วใช้อัตราส่วนที่ได้มานี้ทำงบประมาณแปรได้ การทำงบประมาณแบบนี้จะได้ผลสมบูรณ์กว่างบประมาณคงที่ เพราะถ้างานที่ทำจริงต่างไปจากที่คาดไว้ ก็สามารถที่จะทำงบประมาณสำหรับระดับงานที่ทำจริงออกมาได้ทันที เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง แสดงให้เห็นผลแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่ายจริงกับงบประมาณที่ควรจะเป็น และค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลต่าง เพื่อหาทางแก้ไขได้ทันที

งบประมาณที่จัดจะต้องมีลักษณะดังนี้

๑. เนื่องจากงบประมาณทำขึ้นโดยถือหลักเกณฑ์การกะประมาณ ฉะนั้น โครงการ งบประมาณที่จัดจะต้องประมาณขึ้นจากข้อเท็จจริงทั้งหมดที่มีอยู่ และดุลยพินิจที่ดี

๒. รายการในงบประมาณจะต้องคิดแปลงให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้
แม้ว่าโปรแกรมในงบประมาณไม่อาจจัดทำขึ้นและทำให้สมบูรณ์ได้ในระยะสั้น แต่ผู้จัดทำต้องใช้เทคนิคในการทำงานงบประมาณคิดแปลง แก้ไขให้เหมาะสมกับแต่ละกิจการ และให้เหมาะสมกับสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

๓. งบประมาณจะต้องได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายของธุรกิจ เพราะงบประมาณเมื่อทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว แผนทีวางไว้จะสำเร็จโดยผลคือเมื่อฝ่ายบริหารผู้รับผิดชอบทั้งหมด เฝ้ามองสนับสนุน และพยายามอย่างเต็มที่ที่จะทำให้สำเร็จตามนั้น

๔. งบประมาณที่ดีจะต้องไม่เข้าแทนที่ฝ่ายบริหาร หมายความว่างบประมาณเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้แต่ละคนในธุรกิจทำงานตามหน้าที่ของตน งบประมาณไม่ใช่หนายของธุรกิจ ดังนั้น งบประมาณจึงต้องเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ฝ่ายบริหาร ช่วยในการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ไม่ใช่เข้าไปแทนที่

ความสำคัญและประโยชน์ของงบประมาณ

จากความหมายและลักษณะของงบประมาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า งบประมาณ เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นและใช้โดยฝ่ายบริหารของธุรกิจ ซึ่งแม้ว่างบประมาณมีใช้ที่หมายสุดท้ายของธุรกิจ แต่เมื่อมีการจัดทำงบประมาณขึ้นมาจึงเป็นการให้ฝ่ายบริหารของธุรกิจมองไปข้างหน้า และพิจารณาว่างานต่าง ๆ จะรวมและประสานกันอย่างไร ประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้รับจากงบประมาณและการจัดทำงบประมาณได้แก่ ^{๑๓}

¹³ Glen A. Welsh : Budgeting-profit, Planning and Control, 2nd edition pp 21-22

๑. การงบประมาณช่วยประสานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน
 ๒. ช่วยให้ฝ่ายบริหารร่วมมือกันในการดำเนินธุรกิจ
 ๓. งบประมาณเป็นแผนงานที่จะทำได้ ดังนั้น จึงช่วยทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนงานนั้น

๔. งบประมาณบังคับให้กิจการต้องเก็บบันทึกอย่างสมบูรณ์เกี่ยวกับตัวเงินซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับงบประมาณ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการจัดทำงบประมาณใหม่ต่อไปอีก

๕. เมื่อมีงบประมาณ ทุกคนที่เกี่ยวข้องในธุรกิจมักจะได้นึกถึงความจำเป็นที่จะต้องรักษาอคอสมทรัพย์ากรของธุรกิจ

๖. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพจะปรากฏออกมาให้เห็นโดยงบประมาณ ซึ่งทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

งบประมาณมิได้ทำไว้เพื่อคาดคะเนการทำงานเท่านั้น งบประมาณยังให้หลักเกณฑ์ซึ่งสามารถวัดวัดผลงานของงานแต่ละส่วน และผลงานส่วนรวมทั้งหมดอีกด้วย คุณค่าของงบประมาณจึงขึ้นอยู่กับวิธีการทำและตัวเอกสารงบประมาณเองนอกจากนี้งบประมาณยังช่วยให้ได้มีการแก้ไขนโยบายก่อนที่จะสายเกินไป

งบประมาณที่รัฐวิสาหกิจสาธารณูปโภคจัดทำ ประกอบด้วย

๑. งบประมาณรายรับ เป็นการประมาณเกี่ยวกับรายได้ของรัฐวิสาหกิจซึ่งประมาณว่าจะได้รับในปีงบประมาณ

รายได้ของรัฐวิสาหกิจประกอบด้วย

๑. รายรับจากการขายผลิตผลหรือบริการโดยตรง เช่น ค่าขายกระแสไฟฟ้า ค่าขายน้ำประปา ค่าขายถ่านลิกไนท์
๒. รายรับจากการขายผลพลอยได้ เช่น การขายไอน้ำ
๓. รายได้จากค่าบริการ เช่น ค่าบริการต่อท่อและจำหน่ายอุปกรณ์ไฟฟ้า งานติดตั้งรับเหมารูปกรณ์ไฟฟ้า

๔. รายได้อื่น ๆ เช่น ค่าขายเศษเหล็ก ค่าเช่าเครื่องจักรกล รายได้ค่าเช่า
 มาตร รายได้จากการจำหน่ายวัสดุไฟฟ้า

๒. งบประมาณรายจ่าย เป็นการประมาณจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
 ของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งแยกออกเป็น งบทำการ และ งบลงทุน

๑. รายจ่ายในงบทำการ ประกอบด้วย

- ๑.๑ ค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือค่าใช้จ่ายในการขาย
- ๑.๒ ค่าใช้จ่ายในการตั้งจำหน่าย
- ๑.๓ ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา
- ๑.๔ ค่าใช้จ่ายในการจัดหาผลิตภัณฑ์หรือบริการ
- ๑.๕ ค่าใช้จ่ายในค่านิสิตกรรมและวางแผน
- ๑.๖ ค่าใช้จ่ายในการบริหาร
- ๑.๗ ค่าเสื่อมราคา
- ๑.๘ ค่าดอกเบี้ยเงินกู้

รัฐวิสาหกิจบางแห่งจะแยกรายการในงบประมาณตามวิธีของงบประมาณแผ่นดิน
 เช่นเดียวกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ดังนี้

๑. หมวดเงินเดือน
๒. หมวดค่าจ้างประจำ
๓. หมวดค่าจ้างชั่วคราว
๔. หมวดค่าตอบแทน
๕. หมวดค่าใช้สอย
๖. หมวดค่าวัสดุ
๗. หมวดค่าครุภัณฑ์
๘. หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

๙. หมวดรายจ่ายเงินอุดหนุน
๑๐. รายจ่ายหมวดรายจ่ายอื่น

(รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค)

๒. รายจ่ายในงบลงทุน ประกอบด้วย

๒.๑ ประเภทลงทุนถาวร

๑. งบลงทุนส่วนที่จัดทำเป็นโครงการ ซึ่งหมายถึงงบลงทุนตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ
๒. งบลงทุนหรืองานขยายระบบส่วนที่มิได้จัดทำเป็นโครงการ ซึ่งหมายถึง งบลงทุนที่มุ่งจะเพิ่มทรัพย์สินถาวรของรัฐวิสาหกิจ หรือทดแทนของเดิมเป็นประจำทุกปี
๓. งานก่อสร้างเบ็ดเตล็ดและอื่น ๆ

๒.๒ ประเภทชำระดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่างก่อสร้าง

๓. ประมาณการชำระหนี้เงินกู้ ในกรณีที่รัฐวิสาหกิจไม่อาจใช้เงินรายได้ของตนเองขยายกิจการได้เองทั้งหมด รัฐวิสาหกิจก็จำเป็นต้องได้รับเงินช่วยเหลือจากงบประมาณแผ่นดิน หรือจากรัฐบาลหรือสถาบันการเงินอื่น ๆ ในกรณีเช่นนี้ รัฐวิสาหกิจมีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้เงินกู้ที่กู้มาเพื่อใช้ในการลงทุนดำเนินการก่อสร้างขยายกิจการโดยจ่ายจากเงินรายได้ของรัฐวิสาหกิจนั้น ประมาณการชำระหนี้เงินกู้ เป็นการชำระหนี้คืนเงินและดอกเบี้ย โดยแสดงยอดเงินที่ประมาณว่าจะชำระในปีงบประมาณ โดยแยกรายละเอียดเป็นราย ๆ เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่าในปีงบประมาณนั้นจะต้องชำระหนี้คืนเงินกู้และดอกเบี้ยเงินกู้แต่ละราย เป็นจำนวนเงินเท่าไร

๔. งบกระแสเงินสด (Cash Flow) เป็นการจัดทำงบรายรับและรายจ่ายเงินสด โดยประมาณยอดรายรับและรายจ่ายตลอดปี เพื่อให้ทราบว่าขณะใดจะได้รับเงินและจ่ายเงินสดออกไป และมีเงินสดเหลือในมือเพียงใด

ยอดเงินสกรับ ประกอบด้วย

๑. เงินสดคงเหลือยกมา
๒. รายได้งวดก่อนมารับในงวดนี้
๓. รายได้คาขาย
๔. เงินกู้ที่ได้รับระหว่างปี

ยอดเงินสดจ่าย ประกอบด้วย

๑. รายจ่ายงวดก่อนมาจ่ายในงวดนี้
๒. รายจ่ายตามงบทำกำไร
๓. รายจ่ายตามงบลงทุน
๔. ประมาณการชำระหนี้เงินกู้
๕. โบนัสประจำปี

๕. สรุปอัตราค่าจ้าง เป็นคำชี้แจงเกี่ยวกับเงินเดือนและค่าจ้าง

๑. เหตุผลที่ขอตั้ง ซึ่งอาจจะเพิ่มเนื่องจากการปรับอัตราเดิมตามปกติ และการเพิ่มเพื่อให้เพียงพอกับงานที่จัดทำใหม่
๒. หลักเกณฑ์การแบ่งเงินเดือนและค่าจ้างเข้างบลงทุน

๖. รายละเอียดค่าใช้จ่ายแสดงยอดตามแหล่งผลิต เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นทราบโดยประมาณว่า ประมาณรายได้และรายจ่ายอันเกิดจากการดำเนินงานของกิจการนั้น จะมีต้นทุนในการผลิตเป็นอย่างไร คู่กับรายได้ที่จะได้รับอย่างไรหรือไม่

- ๖.๑ รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือบริการ (แยกตามผลิตผลหรือบริการของแต่ละแหล่งผลิต เช่น ค่าใช้จ่ายในการผลิตไฟฟ้าแสดงยอดแต่ละโรงไฟฟ้า หรือค่าใช้จ่ายในการผลิตด้านสิกไนท์แสดงยอดแต่ละเหมือง เป็นต้น)

๖.๒ ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาแสดงยอดแต่ละเหมืองผลิต หรือหน่วยงาน
ที่รับผิดชอบ

๓. ประมาณกำไรขาดทุน เป็นการจัดทำงบกำไรขาดทุนจากการประมาณรายได้
และรายจ่ายตามงบทำการที่จัดทำขึ้น เพื่อหายอดกำไรขาดทุนโดยประมาณ ประมาณกำไร
ขาดทุนประกอบด้วย

๑. ประมาณกำไรขาดทุนรวม
๒. ประมาณกำไรขาดทุนในการผลิตหรือบริการ (แยกตามผลิตผลหรือบริการ)
๓. ประมาณกำไรขาดทุนแต่ละแหล่งผลิต

๔. อื่น ๆ เช่น

๑. ข่ายการส่งกำลังการผลิต
๒. กำลังการผลิตที่ขอต้ง
๓. คำชี้แจงเพื่อแสดงให้ทราบถึงความแตกต่าง การเพิ่มลดของงบประมาณ
ในปีนั้นเทียบกับงบประมาณปีก่อน เพื่อให้ผู้พิจารณาได้ทราบข้อเท็จจริง

แหล่งที่มาของเงินลงทุนของรัฐวิสาหกิจ

ตามทั้งงบประมาณรายจ่ายของรัฐวิสาหกิจ แยกออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ๒ ส่วน คือ งบ
ทำการและงบลงทุน แหล่งที่มาของเงินที่จะนำมาใช้จ่าย จึงแยกได้ดังนี้

๑. เพื่อใช้จ่ายในงบทำการและการชำระหนี้ รัฐวิสาหกิจโดยทั่วไปควรจัดสรรเงิน
สำหรับรายจ่ายประเภทนี้จากเงินรายได้ของตนเอง เพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้
แต่รัฐวิสาหกิจบางแห่งอาจมีรายได้ไม่พอที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินงาน จึงต้องใช้เงินอื่น
ด้วย แหล่งเงินทุนของรายจ่ายประเภทนี้จึงได้มาจาก

- ๑.๑ จากรายได้ของรัฐวิสาหกิจเอง
- ๑.๒ จากงบประมาณแผ่นดินในกรณีที่รัฐวิสาหกิจมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย
- ๑.๓ จากเงินกู้เบิกเกินบัญชีธนาคารพาณิชย์

๒. เพื่อใช้จ่ายในงบลงทุน

๒.๑ จากสินเชื่อระยะยาว (Supplier Credit) เป็นการซื้อโดยวิธีผ่อนชำระหนี้ตามข้อตกลง ซึ่งสินเชื่อระยะยาวอาจจะได้มาจาก

๑. ผู้ขายหรือผู้รับเหมาต่างประเทศ
๒. ผู้ขายหรือผู้รับเหมาภายในประเทศ

๒.๒ จากเงินกู้ต่างประเทศ

๑. สถาบันการเงินระหว่างประเทศ เช่น
 - OECF = The Oversea Economic Co-operation Fund
 - KFW = Kreditanstalt Fur Wiederaufbau
 - ICA = The International Co-operation Administration, an Agency of Government of the United State of America
๒. ธนาคารโลกหรือธนาคารระหว่างประเทศ เช่น
 - IBRD = International Bank for Reconstruction and Development
 - ADB = Asian Development Bank
๓. ธนาคารของประเทศผู้ขายหรือผู้รับจ้าง

การกู้เงินจากต่างประเทศโดยมากเป็นโครงการลงทุนที่ต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก ๆ เพื่อการขยายการผลิต และบริการให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้บริโภค การกู้เงินของรัฐวิสาหกิจนั้น รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังจะค้ำประกันหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ ส่วนรัฐวิสาหกิจเองก็มีภาระผูกพันที่จะต้องพยายามดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้โดยเร็วที่สุดด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้มีเงินชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยได้ตามกำหนดเวลา

๒.๓ จากแหล่งเงินภายในประเทศ

๑. เงินรายได้ของรัฐวิสาหกิจเอง ซึ่งมาจาก

- ๑.๑ ค่าขายผลิตผลหรือบริการ
 - ๑.๒ ค่าขายทรัพย์สินที่ไม่ใช่แล้ว
 - ๑.๓ ค่าเช่าทรัพย์สิน
 - ๑.๔ รายได้อื่น ๆ เช่น ค่าจำหน่ายอุปกรณ์ไฟฟ้าบางประเภท
๒. เงินสมทบจากหน่วยงานอื่น

๒.๑ งานภายนอก

๒.๒ งานที่ผู้รับประโยชน์จ่ายลงทุนให้ก่อน ส่วนใหญ่จะเป็นงานซึ่งเกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจนั้นโดยตรงหากแต่รัฐวิสาหกิจนั้นยังไม่สามารถลงทุนได้ในขณะนั้น หรือเนื่องจากผู้รับประโยชน์มีความจำเป็นต้องการให้มีการดำเนินงานก่อนที่รัฐวิสาหกิจได้กำหนดโครงการไว้

๓. เงินกู้สาธารณะ เป็นแหล่งเงินทุนประเภทที่รัฐวิสาหกิจกู้จากประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ โดยทั่วไป คือการออกพันธบัตร เช่น การออกพันธบัตรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น

๔. เงินกู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย เช่น การออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

๕. เงินลงทุน ที่ได้จากงบประมาณแผ่นดิน งบประมาณของรัฐวิสาหกิจที่ได้จากงบประมาณแผ่นดินนั้น อาจเป็นไปในรูปต่าง ๆ ๓ รูป คือ

ก. ในรูปของเงินเพิ่มทุน ในกรณีที่รัฐวิสาหกิจจำเป็นต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานก้าวหน้าหรือมีประสิทธิภาพสูงขึ้น แต่ถ้าวินรายได้ของรัฐวิสาหกิจไม่เพียงพอแก่การลงทุน รัฐบาลก็อาจช่วยเหลือโดยการเพิ่มทุนให้ ซึ่งจะเพิ่มให้ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้แล้วแต่ฐานะทางการเงินของรัฐและผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ เงินงบประมาณที่จัดสรรให้ในรูปของเงินเพิ่มทุนจะปรากฏอยู่ในข้างทุนและหนี้สินในงบดุลแสดงเป็นยอดทุน

ข. ในรูปเงินอุดหนุน (Subsidy) ตั้งให้อุดหนุนเฉพาะกิจการหรือ

ธุรกิจของรัฐวิสาหกิจที่รัฐจำเป็นต้องใช้เป็นพิเศษ เงินอุดหนุนนี้เป็นเงินที่ให้เปล่า ถือเป็นรายได้ของรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ แต่รายได้นี้จะนำมาแบ่งโบนัสให้แก่กรรมการและพนักงานไม่ได้ตามมติคณะรัฐมนตรี เพราะถือว่าเป็นรายได้ที่ไม่เกิดจากการทำมาหาได้ของรัฐวิสาหกิจเอง การจัดสรรเงินตาม ก. และ ข. นี้ สำนักงบประมาณอาจให้ออกพันธบัตรในนามของรัฐวิสาหกิจ โดยรัฐรับภาระในการชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเอง

ค. ในรูปของเงินกู้ จัดสรรงบประมาณไว้ที่สำนักงานปลัดกระทรวง การคลังให้รัฐวิสาหกิจกู้ในอัตราดอกเบี้ยประมาณร้อยละ ๔-๕ แล้วแต่ประเภทและฐานะของกิจการนั้น ๆ การให้งบประมาณในรูปเงินกู้แทนเงินเพิ่มทุน เนื่องจากพิจารณาว่ารัฐวิสาหกิจนั้นมีแนวโน้มที่จะมีผลกำไรสูง และสามารถจ่ายชำระหนี้คืนในโอกาสต่อไปได้ หลังจากที่ไต่ลงทุนขยายงานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อีกทั้งจำนวนเงินทุนในปัจจุบันก็มีจำนวนมากพอสมควรจนไม่จำเป็นต้องเพิ่มทุนอีก

๒๕๘ จากเงินค่าเสื่อมราคาประจำปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย